

БАРБАРА КЛИЦКА

Б А Њ А

Уредник
Корана Боровић

Наслов оријинала
Barbara Klicka, *Zdrój*

Copyright © by Barbara Klicka, 2019
Copyright © by Grupa Wydawnicza Foksal, 2019
Copyright © ИК Прометеј, Нови Сад, 2022
All rights reserved

Објављивање овој дела помогао је Институт за књију ©POLAND
Пројам за превођење
This publication has been supported by the ©POLAND Translation Program

Нисмо баш у јеку лета, мислим се, а кофер ми је прегломазан. Положен у аутобуском пртљажнику и наводно не треба да ме забрињава његова тежина, али како да не бринем кад знам да ме нико не чека на станици, а унутра су ми гумене чизме, кабаница, петнаест пари сокни, неколико џемпера, гимнастичка опрема, купаћи костим, гумена капа за пливање, папуче, све што једној рехабилитанткињи може затребати током тридесет дана бањског боравка. А јесен је. Мислим се: то је то, прво ће ми стављати облоге, масирати ме, бесити и гњечити, а онда ћу се спаковати, поново укрцати у тај претешки кофер, јер само гумењаци теже толико колико смем да подигнем, али треба се некако смотати за повратак, успут ћу опет имати пред собом степенице, и тридесет дана касније ниједна бисерна купка, ни сва борова шума овог света неће се изборити с мојим јесењим пртљагом.

Мислим се: а да пошаљем тај кофер поштом пред повратак, и лепо се вратим кући, и у сандучету ме сачека безопасна потврда о приспећу пошилике, јер ћу знати да је мој кофер, па ћу позвати брата, или неког другог моторизованог или мишићавог ко има времена да ми довуче ту пртљажину до стана, а ја ћу се смешкати, мало пренемагати како сам саката, почастити га пивом или кафом, и шлус. Аутобус ме љуљушка, поправљам јастуче на надувавање у облику деформисане банане инсталиране на вра-

ту, и мислим се: још само два сата и бићу на лицу места, свет није тако велик. Затворим очи, пријатније је. Мислим се: па ипак је то авантура, у супротном многе људе не бих упознала, месец дана није вечност, јесен у Варшави су баре и бетон, а у овом Ћехоћинку имаћу малчице више зеленила које ће ми се мешати пред очима с разним другим бојама. И кажем себи, ма дај, можеш ти то. Отвори се за ново, толико си о томе читала, кофер ћеш лиферовати натраг поштом и крај. Од труцкања засоптаног мотора тело ми подилазе дрхтаји. И одједном, од тог дрхтања, иза затворених капака, иза јастучета, из аутобуса, из облака и неба, посред главе опали ме чињеница да ме и на путу до поште чекају исте степенице, као до станице.

Излазим. Не знам на коју ћу страну. Поред мене жена која вероватно исто не зна. И она је изашла из аутобуса, само је њен кофер мањи. Мислим се: можда остаје краће. У руци држи упут, исти као мој у торби. Прилази ми.

– Знате ли можда како се стиже до санаторијума Савеза просветних радника?

Има кратку, платинастоплаву косу, неколико година је старија од мене, али изгледа као тетка. То је због тог тиркизног сакоа, мислим се. Због тиркизног сакоа и, уопште, озбиљности којом зрачи. Осмехујем се. Никад не знаш кад ће неко да ти затреба. За мном као бесна дога клопа-ра велики кофер.

– Нажалост, не знам. А и сама, такорећи, морам тамо да стигнем.

Осмехнем се још једном за сваки случај.

– А што „такорећи“? – пита ме.

Мислим се: знам ли одговор?, вероватно не, напосто тако кажем, јер бих да већ у првој реченици будем допадљива и забавна. Такорећи то је – навика, безазлена; ништа више.

– Говорна матрица – кажем. – Само то.

Пред полазак сам гуглала. Судећи по мапи треба само ићи улево, и онда си скоро већ стигао.

Осмехујем се, јер чим кажем А, обавезно поновим Б, док не уроди плодом.

– Аха, па хајмо онда – каже она. – У друштву је пријатније – додаје, али мени то не звучи убедљиво.

И идемо тако. За мном као тужни диносаурус клопара мој кофер. Женин кофер је толико мањи од мог да помислим: зар је могуће да у јесен на пут не понесеш са собом гумене чизме?

– А Ви на дуже остајете? – пита ме.

– Цео месец. Такав упут сам добила. А Ви?

– И ја исто.

Аха, значи не остаје краће од мене, па онда сам ја ипак скоцкана гумењарка, башка недовитљива у транспорту преко степеница. Мислим се: изненадићу је.

– Добила сам упут од Завода за социјално осигурање, бања ми је неопходна, разумете? Целомесечни боравак у стационару је препорука лекарске комисије.

– Богме, доћи са упутом ЗСО није најсрећније решење – каже она. Очито активира свој „експерт” режим. – Пре свега, слабе су шансе за једнокреветни смештај. И двокреветна соба је премија. Напослетку, ту су и невоље с пропусницама. – Гледа ме, проверава да ли је оставила

утисак. Оставила је. Наставља: – И ја сам овог пута преко Завода, мада овде радије долазим у приватном аранжману.

Јасно ми је да она, такорећи, једном ногом овде буквално станује, и сад нас води сигурним кораком, скренуле смо улево – она, ја, наши кофери различитих габарита – и идемо право ка циљу.

– Ви знате куда идемо, зар не? – питам.

– Разуме се. Морала сам некако да започнем разговор кад сам Вам пришла. – Застане, пружи руку. – Ја сам Беата. Пошто изгледаш млађе од мене помислила сам да ми можеш бити другарица. Млађе другарице су овде врло нацени, видећеш.

Мислим се: немам куд да побегнем, теглим коферчину. Мислим се: да трчим не смем. Мислим се: ма шта ја знам, она је та која зна, а пошто зна, онда да јој фино пружим руку и представим се.

– Кама – кажем. – Из Варшаве.

Идемо даље. Тачније ја пратим њу, а она иде. Ја теглим кофер.

– Из Варшаве – понавља, благо разочарано. – То баш и није најбоље место. Знаш да нико не воли људе из Варшаве?

– Знам – кажем, то зна свако ко се с времена на време измести из престонице. – Али ја сам се преселила кад сам дошла на студије, и после напросто остала.

– Е, тако је већ боље – каже она. Мада не верује у то што каже, и то врло разговетно. – Ја сам из Влоцлавека. То је добар град. Нипошто га се не треба стидети.

Мислим се: никад у животу се нисам стидела града. Како да се стидиш града? Какав је то стид? Ходамо. Још два пута скрећемо. На хоризонту се већ назире наш стационар. Препознајем га, видела сам слике на интернету.

– Ја сам наставница физичког – каже Беата. – Једном, давно, освојила сам сребрну медаљу у уметничкој гимнастици. Годинама касније испоставило се да мој скелет не подноси ту дисциплину. И зато сад овде ординирам. И не само због тога... – одједном се осмехне. Тај осмех се дуго голицава гнездио на њеним уснама. – А ти, јеси на предоперативној или постоперативној рехабилитацији?

– Пост. После две операције. Последњу сам имала пре пола године.

– Охо-хо! – каже она. – Охо-хо!

– Упут сам добила од ЗСО, редовна рехабилитација ми је услов за примање надокнаде за боловање. И од лекара опште праксе из Дома здравља морам имати уверење, додатно, за инвалидску пензију – кажем. – Ускратили би ми примања ако не бих дошла овде.

– Тако и треба – каже Беата тоном из ког јасно проистиче да тако и треба. Али ниси из просвете, зар не? Овде већ неко време долазе и они који нису просветни радници.

– Не, не радим у просвети.

Нема приступне стазе. Само степенице и покретна платформа за инвалидска колица. Да би је ставио у погон, треба отићи на рецепцију, попети се уз степенице, исцимати неког. Добро, де, па нећу ваљда товарити кофер у лифт за инвалидска колица. Мислим се: сваког дана ћу

ходати у гумењацима, чак и ако буде ванредно сунчан октобар. Вучем пртљаг стубама, боли. Беата чека на врху. Мало је нестрпљива и видно тријумфује. Није понела гумене чизме. Зграда је постарија, претежно бетонска, претежно незграпна. Застакљена врата, интерфон, хол са строгим колонадом, рецепција, и испред ње црвени тепих. Чупав, разбарушен, пуфнаст.

– Дајте ми Ваше упуте – каже рецепционерка. Беата спремно пружа руку и даје јој своје признанице. Мислим се: хајде-де, док ја ископам своје папире из торбе, прођу године. Рецепционерка зуре у екран, куцка нешто тамо, компјутер испушта узнемирујуће звуке. – Срећница сте, госпођо Беата – каже. – Имам за Вас последњи слободан кревет у двокреветној соби. – Беата се озари. – Триста четрнаест. Женски спрат, трећи. Изволите кључ. Молим лепо. Довиђења. – Намигују једна другој. Беата промрси у браду: „ђао!“, окреће се, њен негломазни кофер такође се окреће и обоје нестају у лифту.

Станујем у соби 323 на трећем спрату. Соба је трокреветна, на женском спрату, јер други је мушки. Ентеријер чине предсобље у којем су ормар и чивилук, купатило у које се улази из предсобља, са тушем без назнака кондензоване влаге, али зато са веома климавим клизним вратима, наранџаста вангла, хоклица, покварено дугме за аларм. Из ходничкића се улази у собу. Цирка двадесет пет квадрата, мада не могу да тврдим, одувек сам била слаба у проценама. У соби су три кревета, три нахтасне, две столице. Пошто сам стигла последња, немам избора –

мој кревет је тачно испод телевизора, а немам ни своју столицу. Занимљиво, мислим се, подове у свим собама и холовима прекривају теписи; одокативно, сви су стари сто година, опружени к'о трофејна дивљач, и ниједан није видео ни Персијуни перионицу. Мислим се: овде сви болујемо од костобоље, нећемо ваљда умрети од удисања гриња. Ту су још и балконска врата, изводе на терасу. Мислим се: оаза.

За та три сата своја два живота којима су ме претекле у доласку овамо, моје су се цимерке добрано уортачиле и сад су братија. Улазим у собу, а оне полулежећим положајима већ обележавају своје кревете.

– Добар дан – кажем.

– Ма какав добар дан, здраво! – каже плавуша слева. – Здраво! Ја сам Зошка. Из Згјежа.

– Слажем се – каже бринета здесна. – Ја сам Божица. Из Подхала.

– Кама.

– Одакле си? – спремно пита моја нова, левострана цимерка Зофија.

– Из Варшаве – кажем. Мислим се: можда ми помогне несигурност у гласу? Па нећу ваљда да лажем, још нисам толико пролупала.

– То баш и није најбоље место – каже плавуша.

– Тако је – каже бринета.

Гацкам кроз море тепиха до свог кревета испод телевизора. Мислим се: како затрти лош утисак? Да им нешто испричам, запевам? Мислим се: цео месец у стационару. Мислим се: ЗСО. Мој кревет није лежај него кауч. Набо-

ран. Седнем, посматрам. Обе ме гледају. Мислим се: никад не знаш кад ће ти неко затребати. Озарено се осмехујем.

– Остајете цео месец? – питам их уз смешак који сам прилепила за лице.

– Тако је! Тачно толико је потребно човеку да се поште-но одмори и мало забави – каже Зошка. – Већ четврти пут сам овде, знам то. Ствари почињу да се дешавају мање-више тек на половини боравка. – Смешка се. – А ти си овде први пут?

– Први пут, такорећи, у стационару за одрасле. Пола детињства сам провела у дечјим опоравилиштима. Али то није исто, зар не?

– Наравно да није – отегнуто изговара Зошка. – Овде заиста више нисмо деца.

У соби је нас шест. Све смо принуђене да се сналазимо, да градимо малу макету породице из дечје визуре. Из прича углавном, јер о томе ништа не знамо. Марта и ја смо најстарије, имамо по дванаест година, и на смену преузимамо улогу маме или тате за све друге у соби. Чешће сам ја мама, а она тата. Само понекад обрнуто. Марта саветује, ја грлим, пакете од њихових родитеља третирам као своје, Марта девета децу, а кад прекардаше, заједно их пријављујемо код неговатељица. У свим собама важе иста правила, само што су у неким собама већи патолошки профили породице. На нашем спрату има шест Марти; Кама је једна. Дечаци су у згради преко пута наше. Са њима се сусрећемо у трпезарији, за време часова и шетњи, понекад у амбулантној чекаоници. Поглед укоси-

мо, тај поглед провиривања испод трепавица ради за испуњење захтева. Ниједна од нас не зна откуда нам то косо гледање, тај трепавични нагиб. Важно је да буде ефектно и ефикасно, такорећи. Не знам откуда ми та „ефектност“, премда, ране су деведесете и могла сам то прочитати у листу „Браво“. Тако је, биће да је то из „Брава“. У сваком слободном тренутку увежбавамо кокетно мигљење, кад год нам се учини да нас неки дечак гледа. Међу својима се не устручавамо.

Веш перемо свака за себе, за то имамо две вангле – једну наранџасту, другу плаву. Не можеш понети са собом залихе веша за пола године. Кажем: то је просто немогуће. Радијаторе у соби препокрива памук, чак и кад је топло напољу, централно грејање не оставља нам ни зрачка тоглог ваздуха. Једном-двапут недељно, свака од нас шест узима сапун и своју врећицу с прљавим вешом, Марта и ја упртимо под мишку свака своју ванглу, одлазимо у купатило и перемо заједно.

– Треба добро испирати, у супротном се јављају алергијске реакције – кажем.

– Ја сам то једном већ имала – изјављује Мажена.

– Мени је због алергије хитна помоћ притекла. Трљај, испирај!!!

Двадесет минута до девет. Треба да доручкујем за столом 29.

– Сатница је устаљена и треба је се придржавати – каже ми жена на рецепцији. Не осмехује се и одмах ти је јасно да поручује: ма да мораш, снашла би се ти овде и

сама. Којешта, мислим се. Којешта, рецепционерко. – Чим завршите доручак позивам Вас на лекарски преглед – каже. – Лекарске ординације су у левом крилу зграде.

– А које је лево крило? – питам, јер не знам које је лево, и уопште, каква крила.

– Лево је с леве стране – каже она чак не претерано злурадо. Тек тако.

Аха, мислим се.

– Аха – кажем. За сваки случај се осмехнем. – Онда... угодан дан Вам желим.

За столом 29 већ седе две жене. Старије.

– Добар дан – кажем. – Шта је данас на менију?

Жене ме гледају. Ниједна не одговара о јеловнику. Мислим се: нисам добро почела. Мислим се: буди смотрена, послушај, нешто ће се сигурно само показати. И заиста.

– Ви сте из нове смене? – уопште не пита него каже једна од те две жене.

– Из нове – кажем. – Стигла сам јуче. Можете ми рећи где се послужује кафа?

– За оне са упутом ЗСО од јачих напитака послужује се само какао – чујем. – Кафу купује свако за себе и држи у соби. Или се привикни на чај, то ти је моја препорука. – Из очију јој блеска сигурност. Мислим се: цаба ти било све.

– Дабоме, дабоме. – Прва жена се бакће са вазом на столу. – Ја сам Мана – саопштава, окренута ка мени. – Одакле сте?

Аман заман!, мислим се.

– Из Варшаве.

– То није најбоље место – констатује прва жена. – Ћерка моје познанице живи у Варшави. Варшава је лоше на њу утицала, сваки дан мора скоро два сата да путује до посла.

Мислим се: шта сад да радим, како ово да разрешим, коју причу да им увалим? Који град познајем толико добро да могу да издетаљишем пут од стана до посла? Ма неее, чујте, нисам се добро изразила, ја не живим у престоници, мени је до посла веома близу, комотно донде отпешачим, јер чим изађем из куће само скренем удесно и с леве стране прођем један мали, засрани травњак, а иза травњака, нећете веровати, отворили су градски спа-центар, шта год то значило, с лила завесама на прозорима, уличица није прометна, питам се одакле им долазе клијенти, настављам до посла да пешачим, опет скренем, овог пута лево, прођем велики кружни ток, премда више квадратни, само треба пазити на трамваје, мада нисам сигурна има ли трамваја у граду који није Варшава, али није ни битно, настављам да пешачим косином иза великог хотела, малог тржног центра, знате, то је смешно, иако станујем у близини, ја сам тамо провела с мужем прву брачну ноћ, и најмање још једну после тога, али с неким другим ко уопште није личио на њега, то ћу вам можда испричати другом приликом, и да, удата сам, у ствари била сам, иако и даље помало јесам, но то је вероватно прича за други оброк, не, не, немам децу, што због болести, што због не зна се тачно чега, и после тог хотела ја идем улицама које се зову баш како волим, по називима минерала, Калцитна улица, на пример, или Кварцна, и ходам тим улицама,

мало ту и тамо шарам, јер оне су омање, укрштају се, сустичу, преклапају и разилазе, више пута скрећем, и док тако скрећем имам на уму начелне препоруке да се ваља држати косине, и ходам том косином још петнаестак минута, и ето ме на послу. Само, ако не живим у Варшави, где ја, у ствари, радим?

– Да, није најбоље место – кажем.

– А имате ли децу? – пита друга жена.

– Немам. А ви сте тешко болесне? – Мислим се: крени у напад! Мислим се: удри пре него што те докусуре.

– Озбиљно – каже прва.

– Озбиљно – каже друга.

Лево крило је збиља с леве стране зграде, а леву страну одредиш кад се на рецепцији лицем окренеш ка пулту. На информационој табли поред лекарских амбуланти окачена је цедуља с натписом:

ЉУБАЗНО МОЛИМО ПАЦИЈЕНТЕ ДА СЕ ПРИЛИКОМ ИНФОРМИСАЊА О ЛЕКАРСКИМ ПРЕГЛЕДИМА РУКОВОДЕ ИМЕНОМ И ПРЕЗИМЕНОМ ЛЕКАРА, А НЕ САМО БРОЈЕМ СОБЕ

Думај сад и довијај се, мислим се, снађи се ретроактивно, среди папире испод руке, потражи помоћ од власника неке фирме којег познајеш, потврди неистину својим потписом на гомили папира, наоружај се бомбоњерама и цвећем, мољакај, захваљуј се, извуци из регистратора тај мрски уговор о делу, види шта каже онај параграф који дефинише твој посао, онај где се у даљем тексту називаш „Аутор“, шта се предвиђа у случају да ти откажу руке

и ноге, и шта кад „Аутор“ мисли да држи у руци шољу с чајем, а она стоји нетакнута на столу, требало је, мислим се, бити лукав, инвентиван, довитљив, па ако не мотком, онда прангијом, нема безизлазне ситуације, ако ниси запослен за стално, ако ниси уговором конзервиран, на судоперу си сасвим извесно предодређен, све ће се то већ некако решити, требало је, мислим се, детаљно испитати како ту машинерију ставити у погон, требало је пронаћи себе у зупчаницима и точкићима, требало је, најзад, разлучити смисао тог натписа, докучити значење тих речи испред улаза у ординације Рехабилитационог центра пољских просветара у Ћехоћинку. Како то „именом и презименом лекара“? Како бројем собе? Врата ординације се размичу. Одјекује: „следећи“. Око мене их је неколико, али нико не реагује. Мислим се: ја ћу! Мислим: 'ајде сад!

– Добар дан – кажем и завирих унутра. Видим, и то што видим искористим. – Добар дан, докторка.

– Добар дан – каже. – А Ви код кога?

– Код лекара.

– То је јасно, питам код ког лекара?

– Код Вас – кажем. Много желим да ми пружи руку и каже нешто у стилу: Кама, тебе сам чекала! Желим да се обрадује што ме види, што сам дошла баш код ње. – Код Вас – кажем.

– Ма немојте? Па кад сте већ дошли код мене, реците ми како се ја зовем. – Видим да је већ сто пута водила овакве разговоре. Која гадура, мислим се, намерно ми отежава.

– Број моје собе је триста двадесет три – саопштавам илуминирана. Докторка ме прекорно погледа. Шта ме гледаш тако, лекарко? Па хтела сам да буде споразумно, хтела сам да се бацимо једна другој у загрљај, и као пријатељице из основне школе обећамо да ћемо помагати једна другој док је света и века. Била сам спремна на далеко-сежне уступке у корист нашег пријатељства, била сам, али ниси ми дала шансу.

– Добро – каже она, преврћући по картотеци пацијената, где је сваки означен бројем собе. Божица и Зошка мора да су овде стигле пре мене, под бројем триста двадесет три још сам само ја. – Добро. Нека буде онда тако. Зовем се Кристина Бодрић. Озбиљно Вам саветујем да за убудуће то запамтите, госпођо Камила.

– Разуме се, свакако – кажем. Обрни-окрени, али ова ће ми овде још сигурно требати, мислим се. Осмехни се, кажем себи. И збиља, извлачим из себе најсвечанији од свих осмеха.

– Нисте гравидни? – пита докторка Кристина.

– Нисам – кажем. Смешим се из све снаге. Време је за досетку, мислим се, јер насмешица понекад чуда чини. – У сваком случају, такорећи, није ми познато да јесам.

– Па је л'јесте или нисте?

– Нисам.

Затим се свлачим до појаса. Не, до доњег веша. Она ми је за леђима, тражи да се сагињем и извијам, умеће своју руку међу моје лопатице и притиска ме док не осетим отпор, отпор је мој, мада нисам ја издала наређење свом телу. Мислим се: мичи се, одмакни се на два метра од

мене. Мислим се: молим те, одмакни се. Легнем на лежај, јер ми каже да легнем. Прво полеђушке. Подиже ми ногу, мада је нога у стању тек малчице да се подигне, а онда постаје независна, забарјактари се и почиње окупациони штрајк под паролом: нит доле нит горе, стајаће тако згрчена, подвијена, на основу закона неке стране физике, остаће да лебди у ваздуху.

– Дефинишите бол у скали од један до пет – чујем.

– Четири и по – кажем.

– А сад у скали од један до десет. – Нога, међутим, одустаје од протеста.

Мислим се: женска главо, помножи четири и по пута два, зар те то нису научили на медицини? Нису вас учили да је то напосто двапут више? Смешкам се.

– Осам и по.

Докторка Кристина бележи. Окрећем се потрбушке, јер ми каже да то урадим. Чиним то веома споро и опрезно. Некада сам била гипка, мислим се. Такорећи мачка. Осећам њене прсте како крстаре близу мог ожиљка. Напијава. Мумла. Чујем: охо!, и чини ми се да у томе има неког поштовања, респекта, али не баш-баш, јер докторка Бодрић сада целом шаком захвата моју кожу на месту на ком је срасла и вратила се вршењу својих свакодневних обавеза, хвата то место и одједном га из све снаге цимне ка себи.

– Десет, десет, десет! – урлам.

– Знам, знам – каже она, сасвим релаксирано. – Само сам проверавала да ли рана зараста. Зараста.

Дневно имам по осам терапија. Све пише на зеленом картону за третмане. Спреда стоје моје име и презиме, године, две реченице безусловне истине у стилу: хондросарком, стање после тешке операције, обострана стабилизација на четири нивоа, имплантати. Унутра решеткаста табела, а у њој програм за предстојеће седмице: интерферентне струје Ханса Немеца, гимнастика у сланој води, ваздушна масажа, магнетотерапија, индивидуална мобилизација, релаксација и водена масажа. Добро, мислим се, ово су моји папири, моја улазница за сваку прилику овде, моја чланска легитимација.

– Саветујем Вам да сами докупите акупунктуру – препоручује ми докторка Бодрић, и даље нешто записујући.
– Третман оним танушним иглицама, добро су то Кинези смислили.

– Нешто сам о томе, такорећи, читала – кажем. Мада нисам, а што бих читала о акупунктури? Ко да немам друга посла него да читам о боцкању иглама по телу, мислим се. – А зашто би акупунктура била факултативна кад је већ толико препоручљива?

– Претпостављам, госпођо, да разумете колико је незамисливо да кинеску медицину званично признају државни органи.

– То је истина.

– У том случају, не будите тако инертни, него с тим папирима правац на терапије. Тамо ће Вам рећи шта треба даље. – Докторка Кристина гледа ме накратко, као да жели да ме запамти, као да сав вољни напор улаже у то да ме, кад се следећи пут сретнемо, не упита да ли се знамо